

Český jazyk

7.ročník

inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji čtenářské a informační gramotnosti

POVĚSTI

na dvou textech přiblížit literární žánr pověst

vl.znak: UM-ČJ

Z osmisměrky zjisti téma dnešní hodiny:

R	A	B	D	A	R	H	A	F	P	Z
Ů	Ý	O	U	O	H	E	Ň	L	I	V
Ž	Ě	M	H	R	U	J	K	M	Í	N
E	Á	Y	A	A	R	K	A	N	L	V
CH	E	B	O	J	K	A	M	Ý	K	S
K	A	Z	A	T	E	L	N	A	T	/

BOJ, DUHA, FIN, HEJKAL, HRADBA, CHEB, JARO, KAMÝK, KAZATELNA, KMÍN,
KRUH, OHEŇ, ROHY, RŮŽE, RÝMA, VÍLA, VLNA, ZIMA, ŽÁBA

Tématem dnešní hodiny je:

.....

Texty pověstí:

Text první:

.....

V XV. století žily na hradě dvě příbuzné ženy, které se tak nenáviděly, že se každá usídlila v jiné věži. Na Bábě bydlela Markéta, vdova po Otovi starším z Bergova, na Panně její vnučka, která se jmenovala Barbora.

Markéta byla zapřisáhlou katoličkou, Barbora byla víry kališnické, k níž přestoupila po smrti svého ženicha. Nejprve se mezi nimi započaly hádky pro víru.

Ráno, sotvaže dopadla na zdi Báby první jitřní zář, vstala Markéta a naklonivši se z okna, vykřikla zlostně proti Panně: „Ještě jsi živa, kacířko? Ještě tě Lucifer neodnesl?“

Barbora vyskočila z lože, zarděla se v lících a zahrozila směrem k Bábě: „Už zase začínáš hádku, jednuško? Sprav si svůj ovčinec a o kacíře se neotírej!“

„Nech jenom ty sama spravedlivé lidi na pokoji!“ odsekla jí Markéta. „Však já dobře vím, kdo je tou můrou, která mně dnes v noci krve upila.“

„Hahaha,“ zasmála se Barbora jízlivě, „každý cikán podle své planety hádá. Tebe, bábo Markéto, nikdo neumoří, ty zmizíš ze světa na koštěti!“

Tak hádaly se obě ženy s malými přestávkami, dokud nezašlo slunce. Spíraly si a křičely, až ptáci, kteří se na hradě zastavili, vzlétli do výše a polekaně odtud prchali.

Čím se večerní hádání skončilo, tím se ráno opět začalo. Nekonečné byly litanie, jež si obě ženy četly, dokud sama smrt neučinila konec jejich každodenním hádkám.

Byla to Markéta, která první odešla na věčnost a umkla navždy.

Barbora se slzami v očích pohlížela každodenně do oken osiřelé Báby, čekajíc marně, že se odtud ozve známý britký hlas. Teprve nyní, když se neměla s kým hádat, cítila se dokonale nešťastná. I zemřela krátce nato, aby se sešla s Markétou na věčnosti a tam si s ní vyřídila dlouholetý, neskončený spor.

Text druhý:

Pancíř ze Smojna a Žampachu

Bylo to roku 1355. Karel IV., vraceje se z Říma, kde byl korunován za císaře římského, zastavil se se svou manželkou ve městě Pise. Rozpustil své četné vojsko a ponechal si jenom dvanáct set jezdců, kteří se ubytovali v různých končinách města.

V Pise se tehdy svářily o moc dva přední městské rody. Jeden z nich domnívaje se, že císař přeje jeho odpůrcům, podnítil obyvatelstvo města ke vzpouře. Volaje: „Na zdar lidu, smrt císaři!“ – obsadil lid městské brány a chystal se napadnout dům, v němž císař přebýval. Císařské vojsko ihned spěchalo na pomoc. Rozpoutaly se krvavé boje, zvláště u mostu, kde si vojsko muselo vybojovat přechod. Když

pak se počalo klonit vítězství na stranu císařovu, přidala se k němu i ta strana městská, která žila v nepřátelství s povstalci. Vítězství císařovo bylo úplné. V bojích, v nichž šlo císaři o život, vyznamenal se zvláště rytíř ze Smojna, purkrabí hradu Žampachu. Karel, vida na vlastní oči jeho statečné počínání, pasoval ho na rytíře a zavěsil mu na krk zlatý řetěz.

Když se Jan ze Smojna vrátil na Žampach, počal tu žít nesmírně okázale a rozmařile. Vyznamenáním, jehož se mu dostalo od císaře, velmi zpychl. Se svou družinou, která mu pochlebovala, pořádal den co den veselé zábavy a pitky. A když ho i to omrzelo, oddal se loupežnictví. Zle se vedlo kupci, který se dostal do blízkosti Žampachu. Nežli se nadál, býval přepaden Janem ze Smojna a jeho loupeživou chasou a obrán o všechno.

Ješek z Potštejna, majitel hradu, pohrozil purkrabímu, že ho zbaví úřadu a veřejně ho udá, jestliže nezanechá ohavných neplech. Jan ze Smojna odpověděl na pohrůžku tím, že ho dal zajmout a uvrhnout do vězení.

Od té chvíle, pokládaje se za právoplatného majitele hradu, teprve popustil Jan uzdu své zvůli a nevycházel téměř ze šarvátek a pútek. Protože chodil stále se zbraní v ruce a v pancíři, říkali mu lidé Pancíř. Hrdý Žampach proměnil se v dravčí hnízdo. Jakmile hlídač, pátrající jako jestřáb z hradního cimbuří po krajině, zahlédl v dálce blížící se povoz, dal ihned trubkou znamení hradní čeledi. Lupiči sedlali koně, rozjížděli se po kraji, jímali pocestné a odváželi na Žampach. Tam drženi byli v zajetí, dokud nebyli vyplaceni. Strach a hrůza šířily se širým krajem před Pancířem, jehož smělost stále rostla. Odvažoval se na delší a delší výpravy a přepadal i pocestné a kupce na silnici z Litomyšle do Mýta.

Tu Ješek z Potštejna, jehož předtím Pancíř propustil z vězení a kázal potupně vymrskat z hradu, uchýlil se o pomoc ke svým sousedům. Rytíři, nemohouce dále snášet Pancířovo řádění, i města v okolí Žampachu obrátili se se žalobou na Pancíře k samému císaři.

V únoru r. 1356 vytáhl Karel IV. do východních Čech, aby tu učinil konec zvůli loupežných rytířů. Potrestal přísně rušitele pořádku na Chrudimsku a přitáhl k Žampachu. Jeho posádka nebyla valná, proto Pancíř, aby ušel trestu, vystrčil bílý prapor.

Císař, který předtím marně vyzval Pancíře, aby se vzdal, činil již přípravy k útoku. Domníval se, že se Pancíř vzdává na milost a nemilost, Pancíř však žádal pro sebe i svou družinu „rytířské zajetí“.

„Pro lupiče mám ve svých státech jenom loupežnické vězení,“ dal mu císař v odpověď a poručil hnát na hrad útokem. Za necelou hodinu bylo loupežnické sídlo ztečeno a pobořeno. Všech osmnáct loupežníků ukrytých na hradě i s Pancířem bylo zajato. Když byl Pancíř předveden před císaře, tu císař v úžase zpozoroval, že má na krku zlatý řetěz. Rozpomněl se na příhodu v Pise, zachmuřil se poznáním, že takto vyznamenal nehodného člověka.

„Takové ovoce přinesl můj dar?“ zvolal rozhořčeně.

PRACOVNÍ LIST:

Úkoly:

- 1) O jakém hradu (zřícenině hradu) vypráví první pověst?
- 2) Odhadni, jaký je název první pověsti.
- 3) O kom nebo o čem může pověst vyprávět?
- 4) Zakládá se pověst na pravdě (skutečné události)?
- 5) Druhá pověst není dokončena, zamysli se nad tím, jak mohla asi dopadnout a dokonči ji. Poté si přečti, jak opravdu skončila. Jak moc bylo tvé dokončení podobné jejímu opravdovému konci?
- 6) Jaké (nebo jaká) ponaučení plynou z první pověsti?
- 7) Jaké (nebo jaká) ponaučení plynou z druhé pověsti?

Úkol na zamyšlení:

Pokus se odhadnout, co je v pověstech skutečné a co jen výmyslem.

Domácí úkol:

Zeptej se rodičů nebo prarodičů, jestli neznají nějakou zajímavou pověst z okolí tvého bydliště a nech si ji vyprávět.

Řešení úkolů:

1) O hradu Trosky

2) Bába a Panna

3) Nejčastěji se příběh váže k nějakému místu (hrad, kopec.....) nebo významnému člověku.

4) Jádro příběhu bývá pravdivé, avšak kvůli opakovanému ústnímu podáváníí je příběh často pozměněn a přikrášlen.

5) Dal odvést Pancíře k dubu a vhodil mu sám na krk konopnou oprátku se slovy: „Nechť se v příštích dobách uchová rčení: Karel IV. dvakrát v jednom roce obdaroval rytíře Pancíře. Poprvé odznakem cti, podruhé znamením hanby.“

I byl Pancíř ihned oběšen a s ním i jeho loupeživá rota.

6) Nikdy se nechovej zle ke svým blízkým, přijde čas, kdy tě to bude velice mrzet a bolet, ale tvá slova a činy nepůjdou vzít zpět. Omluv se a promluv si s daným člověkem dříve, než bude pozdě, pak už třeba nebudeš mít tu možnost nikdy.

Samota je zlá. Někdy si říkáš: „Kéž by tu ten dotyčný člověk nebyl!“ Ale teprve, když tu pak není, uvědomíš si, jak moc ti chybí.

7) Získáš-li nějaké vyznamenání (titul nebo třeba i bohatství), neznamená to, že jsi najednou něčím víc, než ostatní. Proto nezpychni a nehraj si na pána. Zachovej skromnost a pokoru.

Moc a bohatství člověka kazí.

Prameny:

Josef Pavel, Naďa Moyzesová: Velká kniha pověstí z českých hradů a zámků. Nakladatelství XYZ, Praha 2009